

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาระบบการผลิต ความเชื่อ พิธีกรรมและการปฏิบัติของครัวเรือนกะเหรี่ยงที่สัมพันธ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีลักษณะเด่น คือ เป็นงานวิจัยที่สามารถรวบรวมข้อมูลให้ได้ภาพรวมทั้งหมด การศึกษาปรากฏการณ์หรือสภาพของปัญหาจะต้องเป็นการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ หรือสภาพของปัญหาในบริบท หรือสภาพแวดล้อมที่ปรากฏการณ์นั้นเกี่ยวข้องอยู่ เพราะบางครั้งปรากฏการณ์หรือข้อมูลมีความหมายลึกซึ้งเกินกว่าที่ปรากฏให้เห็น นักวิจัยเชิงคุณภาพต้องพยายามทำความเข้าใจปรากฏการณ์โดยการตีความ ทำให้งานวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะของการให้คำอธิบายที่ลึกซึ้งจากความหมายที่ซ่อนอยู่ ผู้วิจัยจึงเลือกวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาความคิด ความเชื่อ พิธีกรรม ระบบการผลิต และการบริโภคที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วยลักษณะเด่นของการวิจัยเชิงคุณภาพที่กล่าวโดยสรุปได้ว่าเป็นงานที่ต้องการข้อมูลที่รอบด้านซึ่งต้องการศึกษาชุมชนหรือสังคมอย่างรอบด้านทุกแง่ทุกมุม มีการเก็บรายละเอียดทางด้านสภาพสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ความเชื่อ พิธีกรรม ฯลฯ งานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานที่ต้องการเข้าใจระบบความคิด ระบบความเชื่อและ ตระกของผู้อยู่ในชุมชนหรือสังคมการศึกษาระบบความคิดนี้ไม่สามารถศึกษาได้จากการเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียวหรือโดยการใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยจำเป็นต้องซักถามผู้ตอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน ข้อมูลที่ได้ต้องเป็นข้อมูลที่สะท้อนระบบคิดของผู้ตอบโดยตรง นอกจากนี้งานวิจัยเชิงคุณภาพยังเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมและปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งช่วยให้การวิเคราะห์มีความลึกซึ้งมากขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนต่อไปนี้คือ

1. การศึกษาเอกสาร

1.1 การศึกษาเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวคิดทฤษฎีและกรอบของการศึกษาชุมชน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมชุมชนและการกระบวนการขัดเกลาทางสังคม รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และเครื่องมือในการวิจัยก่อนออกเดินทางเข้าสู่ชุมชน

1.2 เอกสารเกี่ยวกับชุมชนที่ทำการศึกษา ได้แก่ แผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนในด้านเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม นอกจากนี้ได้ศึกษาเอกสารของหน่วยเกษตร ป่าไม้ และสาธารณสุข อำเภอเวียงแหง เพื่อที่จะทราบว่าชุมชนได้มีการติดต่อกับภายนอกในเรื่องอะไรบ้าง และติดต่ออย่างไร ผลที่ตามมาเป็นอย่างไร

1.3 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาได้แบ่งงานวิจัยออกเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบคิด ความเชื่อ พิธีกรรมและการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิตและบริโภคที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติของชุมชน โดยเลือกศึกษาเฉพาะงานวิจัยที่ศึกษาในชุมชนชาวกะเหรี่ยง เพื่อรวบรวมแนวความคิด และผลการวิจัยของงานดังกล่าวประกอบการสร้างกรอบแนวคิดของงานวิจัยนี้

2. การสำรวจชุมชน

2.1 การวางแผนการเข้าสู่ชุมชน กำหนดขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล เตรียมความพร้อมของร่างกายและจิตใจ

2.2 ประสานงานเพื่อเข้าสำรวจชุมชน ขออนุญาตเข้าศึกษาในพื้นที่การเข้าไปพบปะผู้นำชุมชนเพื่อแนะนำตนเองและทำความรู้จักกับชาวบ้าน รวมทั้งการตรวจสอบชุมชน

เกณฑ์ในการพิจารณาเลือกชุมชนเพื่อดำเนินการศึกษา คือ

1. เป็นชุมชนชาวไทยภูเขาที่เป็นพื้นที่ของแหล่งต้นน้ำลำธาร
2. มีการตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านที่มีระยะเวลาานกว่า 80 ปี ขึ้นไป
3. สภาพป่าและแหล่งต้นน้ำที่ปรากฏให้เห็นยังไม่ถูกทำลายลง แสดงถึงการ

จัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในเชิงอนุรักษ์

4. เป็นชุมชนที่สามารถเดินทางไปมาติดต่อได้โดยสะดวก

2.3 การเตรียมตัวเข้าสู่ชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำ PRA คือ กระดาษโปสเตอร์ สีเคมี เตรียมฝึกอบรมผู้ช่วยนักวิจัยให้เข้าใจวิธีการทำงานในชุมชน

2.4 การปฏิบัติงานในชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชนด้านสังคม ประชากร เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยการสัมภาษณ์และค้นคว้าเอกสารจากหน่วยงาน

3. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ผู้วิจัย ได้เคยปฏิบัติงานตำแหน่งป่าไม้อำเภอ ในท้องที่อำเภอเวียงแหง ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2539 ถึงเดือนเมษายน 2540 และได้ร่วมประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับหัวหน้าส่วนราชการทุกต้นเดือนและบางครั้งได้มีการประชุมถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา ของแต่ละหมู่บ้าน เช่น ในช่วงฤดูร้อน ผู้ใหญ่บ้านแม่แพม ได้พูดถึงปัญหาไฟป่าที่เกิดขึ้นในบริเวณใกล้ป่าของหมู่บ้านเกิดจากชาวบ้านหมู่บ้านอื่นจุดไฟเผาไร่ลูกกลามมาในป่าของหมู่บ้าน ได้ระดมชาวบ้านช่วยกันดับไฟป่า และได้จัดเวรยามตรวจตราไฟป่าและได้จัดคนเป็นหมวดหมู่ทำแนวกันไฟรอบหมู่บ้าน และผู้ใหญ่บ้านแม่แพมได้ชี้แจงว่า ได้มีกลุ่มคนหมู่บ้านอื่นเข้ามาจะตัดต้นไม้ในป่าของหมู่บ้าน เมื่อทราบข่าวได้ให้คณะกรรมการของหมู่บ้านเข้าไปชี้แจงให้คนกลุ่มดังกล่าวให้เข้าใจและให้เลิกตัดไม้ในบริเวณป่าของหมู่บ้าน ซึ่งก็เป็นที่ดีตกลงกันด้วยดีจากสาเหตุของการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของหมู่บ้านแม่แพม ทำให้ผู้วิจัยสนใจในพื้นที่นี้ จึงได้ออกไปตรวจเยี่ยมหมู่บ้านแม่แพมประมาณ 3-4 ครั้ง พบว่าหมู่บ้านแม่แพมมีลักษณะป่ารอบหมู่บ้าน ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าของหมู่บ้าน และมีความเป็นอยู่อันดี และผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากผู้ใหญ่บ้านด้วยว่าจะขอทำการวิจัยในหมู่บ้านนี้ ซึ่งทางผู้ใหญ่บ้านยินดีและจะให้ความช่วยเหลือ

ผู้วิจัยและผู้ช่วยได้เริ่มเข้าสู่ชุมชนในเดือนเมษายน 2540 เริ่มสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้าน โดยให้ผู้นำชุมชนแนะนำผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยให้ชาวบ้านรู้จักในที่ชุมชนของชาวบ้านอย่างเป็นทางการอีกครั้งหนึ่งที่มารวมกันอยู่ที่วัด หลังจากนั้นได้เข้าไปทำความสนิทสนมในครัวเรือนผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละครัวเรือน เริ่มจากการแนะนำตัวพูดคุยอย่างเป็นกันเอง ชาวบ้านซึ่งมีอุปนิสัยโอบอ้อมอารีและเป็นมิตรง่ายอยู่แล้วได้ยอมรับ ทีมวิจัยการเข้าไปพบปะได้ถามทุกข์สุข การนำอาหารมาแลกเปลี่ยน การร่วมรับประทานอาหาร และร่วมในประเพณีต่าง ๆ สร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้แปลหน้ากับเจ้าของชุมชน ทีมงานใช้เวลาฝังตัวอยู่ในชุมชนเพื่อสร้างความคุ้นเคยอยู่เป็นเวลา 1 เดือน

4. การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้เริ่มหาผู้ให้ข้อมูลหลักคนแรกคือ ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำแบบทางการของชุมชนสืบต่อไปยังอดีตผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าหมู่บ้าน (ซี-ไซ) ซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นเจ้าเมืองตามจารีตประเพณี ซี-ไซ เป็นชายชราสูงอายุที่รอบรู้เรื่องราวเก่า ๆ ของชุมชนแห่งนี้ รวมทั้งจารีตประเพณีทุกอย่างของชาวบ้าน ผู้ให้ข้อมูลหลักคนอื่น ๆ ประกอบด้วยผู้อาวุโสคนสำคัญ ๆ ของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่

เคารพนับถือของชาวบ้าน เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และเป็นผู้ที่สามารถลำดับเหตุการณ์หรือสามารถบอกเล่าประวัติการตั้งถิ่นฐาน ลำดับเครือญาติ รวมถึงสามารถอธิบายระบบการผลิต การบริโภค และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในอดีตและปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุประมาณ 60 ปีขึ้นไป ทั้งหญิงและชาย นอกจากนั้นยังมีผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในวัยกลางคนซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการผลิต เป็นผู้มีความเข้าใจในพิธีกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบ Snowball Sampling ดังรายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลักในตารางที่ 1

5. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชน แนวข้อคำถามเพื่อการสัมภาษณ์เจาะลึกและสมุดบันทึกประจำวัน สำหรับข้อมูลจากการสังเกตการณ์ และเรื่องราวได้พูดคุยกับชาวบ้านในแต่ละวัน

6. การเก็บข้อมูลในชุมชน

6.1 การเก็บข้อมูลเบื้องต้น หลังจากการสร้างสายสัมพันธ์กับชาวบ้านแล้วได้เริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของชุมชน ที่ตั้งอาณาเขตของชุมชน แบบแผนการตั้งบ้านเรือน ไร่ นา สวน แหล่งน้ำ ระบบนิเวศ โดยใช้การทำแผนที่ ในการเก็บข้อมูลเบื้องต้นนี้ ผู้วิจัยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้หลังจากได้แนะนำตัวกับผู้ใหญ่บ้านซึ่งให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีแล้วก็ตาม ได้พบกับปัญหาในการพบปะกับชาวบ้านในช่วงแรกคือ ชาวบ้านหลายคนเมื่อรู้ว่าผู้วิจัยเป็นใครได้คิดหากระแวงว่าทางการได้ส่งคนมาสอดส่องจับผิดชาวบ้านเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่า จึงมีหลายคนไม่ยอมตอบข้อซักถามของทีมงานในที่สุดพระสงฆ์ก็ได้เป็นผู้อธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจ หลังจากผู้วิจัยได้ไปชี้แจงและขอความกรุณาจากท่านให้พูดกับชาวบ้าน

6.2 การใช้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal – PRA) ซึ่งมีหลักการคือ

1. การเรียนรู้จากชาวบ้านโดยตรง ถือชาวบ้านเป็นครู โดยเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพทางกายภาพ ความรู้ด้านเทคนิคและทางสังคม
2. การเรียนรู้อย่างรวดเร็วและก้าวหน้า โดยการค้นหาความจริงอย่างจริงจัง มีความยืดหยุ่นของวิธีการ การทำตัวอย่าง การถามซ้ำ การตรวจสอบความถูกต้อง

3. การลดความผิดพลาดที่อาจเกิดการเรียนรู้ที่ผิดสมมติฐานของ ตัวเองเป็นเกณฑ์ ด้วยการยึดหลักการให้ฟังมากพูดแต่น้อย ไม่รีบร้อน แต่เรียนรู้อย่างชัดเจนและ ตามสบายไม่ยึดตัวเองเป็นสำคัญและสั่งการ

4. การจัดความสมดุลย์ ระหว่างค่าใช้จ่ายกับประโยชน์ที่ได้รับจาก การเรียนรู้ข้อมูลที่เป็นจริง ดูว่าเรื่องใดไม่คุ้มค่าต่อการเรียนรู้ จะไม่ทำอะไรเกินความจำเป็น

5. การตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้สิ่งต่าง ๆ ประกอบกัน

6. การแสวงหาตัวอย่างที่มีความหลากหลายแทนการสุ่มตัวอย่าง

7. การกระตุ้นและอำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านเป็นผู้ทำ

การศึกษาค้นคว้าเอง วิเคราะห์เองและเสนอผลการศึกษาเอง ผู้วิจัยเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก

8. ความตื่นตัวและความรับผิดชอบต่อการตรวจสอบ ข้อบกพร่อง ของผู้วิจัย โดยตรวจสอบพฤติกรรมของตนเองตลอดเวลา และพยายามทำให้ดีขึ้น

9. การเรียนรู้จากกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวคิด ระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง ชาวบ้านกับนักวิจัย และนักวิจัยกันเอง

การใช้ PRA ในการศึกษาชุมชน ผู้วิจัยกำหนดประเด็นการศึกษาไว้ 6 ประเด็น คือ

1. ลักษณะทางกายภาพ เรื่องของที่ตั้ง อาณาเขตของชุมชน แบบแผนการตั้ง บ้านเรือน ไร่ นา สวน แหล่งน้ำ ระบบนิเวศน์ โดยการทำแผนที่อย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วยแผนที่ หมู่บ้าน และแผนที่ความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน แสดงบริเวณที่ดินทำกิน ป่า ลำธาร ห้วย การตั้งบ้าน เรือน และครัวเรือนที่อยู่ในสายตระกูลเดียวกัน

2. ลักษณะประชากร โครงสร้างอายุ และเพศของประชากร จำนวนประชากร และครัวเรือน ประชากรวัยเด็ก วัยแรงงาน วัยชรา การเกิด การตาย การวางแผนครอบครัว การย้ายถิ่น

3. เศรษฐกิจ ศึกษาเรื่องอาชีพของชาวบ้าน การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร ฐานะทางเศรษฐกิจของประชากรการใช้ประโยชน์ที่ดิน ฤดูกาลผลิต ปฏิทินการเกษตร ชนิดของพืช ที่ปลูก สัตว์เลี้ยง ผลผลิต รายได้ รายจ่าย หนี้สิน ภูมิประเทศ และกิจกรรมทางการเกษตร เพื่อ วิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน รวมทั้งเทคโนโลยีในชุมชน

4. การศึกษาความรู้พื้นฐานของประชากร จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับต่าง ทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชน จำนวนผู้รู้ / ไม่รู้หนังสือ ความต้องการทางการศึกษา
5. สังคมและวัฒนธรรม โครงสร้างครอบครัวและระบบเครือญาติ การจัดระเบียบทางสังคมบรรทัดฐาน กลุ่มสังคม ความเชื่อและพิธีกรรมตามความเชื่อ
6. คุณภาพชีวิต แหล่งน้ำอุปโภคบริโภค ส้วม การเจ็บป่วย และการรักษาพยาบาล การพักผ่อนหย่อนใจ

ในการทำ PRA ผู้วิจัยได้ทำงานตามขั้นตอนดังนี้

1. ลักษณะทางกายภาพ เรื่องของที่ตั้ง อาณาเขตของชุมชน แบบแผนการตั้งบ้านเรือน ไร่ นา สวน แหล่งน้ำ ระบบนิเวศ โดยการทำแผนที่อย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วยแผนที่หมู่บ้านและแผนที่ความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน แสดงบริเวณที่ดินทำกิน ป่า ลำธาร ห้วย การตั้งบ้านเรือนและครัวเรือนที่อยู่ในสายตระกูลเดียวกันเทคนิค PRA ที่ใช้คือการทำแผนที่กายภาพและทรัพยากร ผู้วิจัยได้เชิญกลุ่มผู้นำมาร่วมทำแผนที่โดยให้กลุ่มเขียนอาณาเขต ถนน บนแผ่นกระดาษ และแสดงสัญลักษณ์โดยใช้วัสดุที่เตรียมให้ได้แก่หิน เมล็ดพืช ใบไม้ กิ่งไม้ เป็นต้น
2. ประชากร ผู้วิจัยให้กลุ่มชาวบ้านทำแผนที่ทางสังคมโดยใช้วัสดุเป็นสัญลักษณ์แสดงที่ตั้งบ้านเรือน อายุและเพศของประชากร จำนวนประชากร และการวางแผนครอบครัว การย้ายถิ่น นอกจากการใช้วัสดุที่เตรียมมา ผู้วิจัยได้ให้ชาวบ้านร่วมกันถกเถียงแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น มีผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยช่วยจดบันทึกข้อมูล
3. เศรษฐกิจ ศึกษาเรื่องอาชีพของชาวบ้าน การถือครองที่ทำการเกษตร ฐานะทางเศรษฐกิจของประชากร การใช้ประโยชน์ที่ดิน ฤดูกาลผลิต ปฏิทินการเกษตร ชนิดของพืชที่ปลูก สัตว์เลี้ยง ผลผลิต รายได้ รายจ่าย หนี้สิน ภูมิประเทศ และกิจกรรมทางการเกษตร เพื่อวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์ รวมทั้งเทคโนโลยีในชุมชน โดยให้ชาวบ้านเขียนปฏิทินการเกษตรลงในกระดาษและแสดงพืชผลตามฤดูกาลผลิตด้วยเมล็ดพันธุ์พืชที่เตรียมมา นอกจากนั้นให้ชาวบ้านนำทางไปสำรวจภูมิประเทศบริเวณรอบชุมชนและบริเวณป่าต้นน้ำ ตลอดระยะทางผู้วิจัยได้ให้ชาวบ้านอธิบายข้อมูลของภูมิประเทศ และทรัพยากรในป่า โดยใช้ก้อนหินและพื้นหาดทรายของลำน้ำเป็นอุปกรณ์ จากการเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงระบบการผลิตของชาวบ้าน และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

4. การศึกษา ผู้วิจัยให้ชาวบ้านและครูของโรงเรียนแม่แพมร่วมกันอธิบาย ข้อมูลเรื่องความรู้พื้นฐานของประชากรในชุมชน จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับต่าง ๆ ทรัพยากรทางการศึกษาของชุมชน จำนวนผู้รู้/ไม่รู้หนังสือ ความต้องการทางการศึกษา โดยใช้ กระดาษและปากกาเมจิกสีต่าง ๆ เป็นอุปกรณ์ ขณะเดียวกันผู้วิจัยจะซักถามและเปิดโอกาสให้ ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นจนได้ข้อมูลที่แท้จริง

5. สังคมและวัฒนธรรม ต่อมาชาวบ้านร่วมกันวาดภาพโครงสร้างครอบครัว และระบบเครือญาติในกระดาษ โดยใช้ปากกาเมจิกและใบไม้เป็นอุปกรณ์ ได้พบว่าสามตระกูล ใหญ่ของชาวบ้านต่างโยงใยเป็นเครือญาติกันมาช้านาน ด้วยระบบการแต่งงานภายในเผ่าเดียวกัน นอกจากนี้ได้ซักถาม และให้ชาวบ้านร่วมกันพูดคุยในเรื่องการจัดระเบียบทางสังคม บรรทัดฐานใน ชุมชน กลุ่มสังคม ความเชื่อ และพิธีกรรมตามความเชื่อ ซึ่งช่วยให้มองเห็นภาพโดยรวมของ พิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลชัดเจนขึ้นได้ให้ชาวบ้านช่วยกันวาดภาพต่าง ๆ ที่วาดได้

6. คุณภาพชีวิต ชาวบ้านร่วมกันพูดคุยและถกเถียงกัน ช่วยกันวาดภาพใน กระดาษในเรื่องของแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคของชุมชน การเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาล รวมทั้ง การพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งชาวบ้านที่มาร่วมกิจกรรม PRA ได้พยายามทำความเข้าใจกัน ประเด็น ต่าง ๆ ได้อย่างดี

จากการใช้กระบวนการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลอันเกิดจากความทรงจำและความคิดเห็นของชาวบ้านโดยตรง ข้อมูลที่ผิดไป จากข้อเท็จจริงจะได้รับการตรวจสอบจากชาวบ้านเอง แม้ว่าจะต้องใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ด้วยกระบวนการนี้นานพอสมควร เพราะชาวบ้านจะใช้เวลาว่างช่วงตอนค่ำหลังจากการรับ ประทานอาหารเย็นแล้วมาช่วยกันทำก็ตาม

6.3. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักแบบไม่เป็นทางการ ไม่มีกำหนดคำถามไว้ ล่วงหน้า เพื่อปล่อยให้ผู้ตอบได้มีอิสระในการพูดคุย คำถามจะเน้นเจาะลึกในด้านระบบคิด ความ เชื่อและคุณค่าในการปฏิบัติของชาวบ้าน

6.4. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของ ครัวเรือนและชุมชนซึ่งทำไปพร้อมกับการสัมภาษณ์และทำในเวลาที่มีการประกอบพิธีกรรมทางการ ผลิตและการบริโภค โดยมีกรอบของการสังเกตอยู่ที่สถานการณ์ในเวลานั้น ผู้เข้าร่วมในกิจกรรม

สถานการณ์ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม จุดประสงค์ของ กิจกรรม ผลของกิจกรรม พฤติกรรมของบุคคล ความสัมพันธ์ของผู้ร่วมกิจกรรม เพื่อหาความหมายและระบบคิดที่อยู่ในกิจกรรมหรือพิธีกรรมนั้น ๆ

6.5 การจดบันทึกข้อมูลในสนาม ประกอบด้วยบันทึกประจำวัน จากการสังเกต ปรากฏการณ์ในชุมชน การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยยังใช้การบันทึกเสียง ในการบันทึกข้อมูล การสัมภาษณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

6.6 การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยจะตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทุกครั้ง ที่เก็บข้อมูลเพื่อป้องกันการขาดตกบกพร่องของข้อมูลที่เก็บในแต่ละครั้ง การตรวจสอบจะทำกับ บุคคลหลายคนที่ จะช่วยให้ข้อมูลครบถ้วน จนกระทั่งผู้วิจัยมั่นใจแล้วว่า ได้ข้อมูลครบถ้วน

7. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการแยกแยะข้อมูลเป็นหมวดหมู่ แล้วทำการตีความหมายโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่กำหนดไว้

8. การนำเสนอรายงานการวิจัย ผู้วิจัยจะนำเสนอผลงานวิจัยโดยวิธีการบรรยายเชิงวิเคราะห์

ตาราง 1 รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	อายุ (ปี)	สถานภาพ
1.	นาย ผัด ปุ่มะ	31	ผู้ใหญ่บ้าน
2.	นาย อตะดา ลิปิ	72	ผู้อาวุโส
3.	นาย กิ กาทู	61	ผู้อาวุโส
4.	นาย ใจกา ฉะแป	67	ผู้อาวุโส และอดีตแก่เหมือง
5.	นาง ชิจิ กระตือ	60	ผู้อาวุโส
6.	นาง บือเล่อ แจโพ	63	ผู้อาวุโส
7.	นาย ยะกา วิเซอ	45	ผู้อาวุโส
8.	นาย คำน้อย โปะโล๊ะ	55	ผู้อาวุโส
9.	นาย ยอกา กะพอ	51	ผู้อาวุโส
10.	นาง โปะโล๊ะ กะพอ	54	ผู้อาวุโส และอดีตผู้ใหญ่บ้าน
11.	นาง เพอชอ กาทู	51	ผู้อาวุโส
12.	นาย จอคา จะแคะโพ	93	ผู้อาวุโสและ หัวหน้าหมู่บ้าน (ซี-ไซ) และเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม
13.	นาย กิลิ กะพอ	62	ผู้อาวุโสและหมอยาสมุนไพร
14.	นาย พาบือ ต่าเงอะ	73	ผู้อาวุโส
15.	นาย เอ้อ แจโพ	56	ผู้อาวุโส
16.	นาย จะคือ กะพอ	62	ผู้อาวุโส
17.	นาย เหมาะะแจะ พรอมมะ	105	ผู้อาวุโส
18.	นาย สุรชัย กะพอ	24	เยาวชน
19.	นาย เหมาะะ ชัยศรี	47	ผู้อาวุโส
20.	นาย ผัด คะดู	63	ผู้อาวุโส
21.	นาย อะแอ ดูเล่	67	ผู้อาวุโส
22.	นาง ติกา ตาแอะ	68	ผู้อาวุโส
23.	นาย ใจกา ฉะแป	67	ผู้อาวุโส
24.	นาย นะกา วิเซอ	65	ผู้อาวุโส
25.	นาง เปาะ กาดู	56	ผู้อาวุโส
26.	นาง ส่วยหนู กะพอ	68	ผู้อาวุโส

หมายเหตุ ผู้ชายผู้หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 45 ปี ขึ้นไป อยู่ในฐานะผู้อาวุโส